

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію *Чамахуд Дарини Володимирівни*
«ХОРОВА ТА КАМЕРНО-ВОКАЛЬНА МУЗИКА ЯКОВА
ЯЦИНЕВИЧА В КОНТЕКСТІ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ МИТЦЯ:
ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ ТА СТИЛЬОВИЙ АСПЕКТИ»,

подану на здобуття наукового ступеню доктора філософії
за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»

Дисертація Чамахуд Дарини Володимирівни присвячена вкрай важливій постаті української музичної історії кінця ХІХ-першої половини ХХ століть – Якову Яциневичу, життя якого, за влучним визначенням авторки дисертації було протягом довгого часу оповите таємницями. Діяльність, спрямована на активізацію уваги до музичного доробку, розкриття у науковому просторі хоча б базових відомостей щодо життєтворчості Я. Яциневича, розпочалася ще у 90-х роках минулого століття силами видатних подвижників української музики – дослідників-диригентів Миколи Гобдича та Мстислава Юрченка, науковців Лідії Корній та Валентини Кузик, Тараса Філенка, інших, але комплексне дослідження, яке б поєднувало архівні розвідки з музикознавчою інтерпретацією значного масиву віднайдених творів, що у підсумку складуть риси цілісної жанрово-стильової системи, ще й досі не проводилося. Зазначимо, що й верифікованих відомостей щодо життєтворчості Якова Яциневича – яскравого представника модерністської доби, у науковій літературі на сьогодні вкрай недостатньо і тому роботу Д. Чамахуд впевнено можна оцінити як своєчасну та вкрай нагальну. Тож, цілісний ланцюг наукових позицій дослідження сакральної та світської спадщини Я. Яцинева, у роботі Д. Чамахуд, постає, безумовно, *актуальним*.

Цінність проведеного дослідження визначається відразу декількома важливими обставинами. Перш за все, необхідно відмітити чіткі методологічні орієнтири роботи, що виявляються у спрямованості на пряму інтерпретації

широкого корпусу джерельної бази та наукового апарату дослідження на розкриття обраної теми і рішення поставленої мети: виявлення своєрідності індивідуального композиторського письма Я. Яциневича у певному жанровому зрізі його творчості. Вельми цікавим і новим аспектом є обраний дисертанткою ракурс дослідження, у фокусі якого перетинаються сучасні та апробовані часом здобутки музикознавчої методології, методи гуманітаристики, що значною мірою визначає цінність рецензованої роботи.

Значною видається і оцінка *новизни* рецензованого дослідження, адже вперше у вітчизняному просторі саме у дисертації Д. Чамахуд творчий портрет митця складної епохи набув цілісності, творчої визначеності, завершеності, а факти життєтворчості пройшли чітку верифікацію.

Позитивне враження справляють масштаб та напрямки багаторічної архівної пошукової роботи: джерельна база дисертації Д. Чамахуд охоплює матеріали 700 справ різних архівних установ України. Наслідки кропіткої праці дозволили здобувачці віднайти, доповнити, систематизувати каталог творів композитора, реконструювати його біографію та позбутися хибних оцінок, помилкових фактів. Зазначене послугувало успішному виконанню одного з найгрунтовніших завдань дисертації: відтворенню цілісної жанрово-стильової панорами вокально-хорової творчості Якова Яциневича, що у свою чергу дозволило відновити невідомі сторінки важливого локусу історії української музики. Зазначені особливості обумовили логіку роботи, цілком правомірно спрямували розподіл тексту дисертації на два вагомих, рівнозначних за науковою цінністю томи. Окремої позитивної відзнаки потребує віднайдений Д. Чамахуд шлях органічного зв'язку основного тексту дисертації та її додатків (II том), які, окрім цінних наочних матеріалів, містять розлогі аналітичні тексти і демонструють як специфічні навички цілісного аналізу сакральної музики так і вправність її музикознавчої інтерпретації та узагальнення у текстах I тому. Також вправне володіння не тільки теоретичним, а й творчим та стильовим контекстами музичної аури

Я. Яциневича сприяє змістовності та повноті донесення джерельних матеріалів на сторінках роботи.

Розгляд творчої постаті композитора у контексті системних джерелознавчих пошуків, новий погляд на періодизацію та увага до особистісних детермінант його життєтворчості, аналіз музичної мови різножанрових творів, як-от:

- *сакральних хорових творів («Літургії святого Іоанна Златоустого», «Вінчання», окремих піснеспівів «Всенічної»);*
- *камерно-вокальних композицій, хорових опусів на тексти українських поетів та обробок народних першоджерел;*
- *ораторіального твору на тексти П. Тичини;*
- *музичних творів інших авторів, що потрапляють у контекстний фокус дослідження,*

дозволяють Д. Чамахуд коректно виявити як стильові особливості творів кожної жанрової групи у творчості Я. Яциневича, так і підготувати базу подальшого дослідження щодо шляхів історичної еволюції провідних жанрів української музики ХХ століття (літургія, циклічні богослужбові піснеспіви, хорова обробка, ораторія, солоспіви, вокальні ансамблі).

Апробація роботи відбувалася протягом тривалого часу (з 2013 року), що засвідчує солідний список публікацій, надрукованих у знаних виданнях України та світу. Окрім обов'язкових статей у фахових та рецензованих часописах, поданих у максимальній кількості, цінними є видання нотних збірок з творами композитора, навчально-методичного посібника, проведення широкомасштабних презентацій та знакових лекцій-концертів, що охопили топові локації різних місць України. Загалом цей аспект діяльності видається невід'ємною частиною кропіткої дослідницької роботи Д.В. Чамахуд, яка може бути визначена як справжня подвижницька робота з вивчення та популяризації творчості Якова Яциневича.

Виходячи з вищевідзначеного, зазначимо, що рецензована робота представляє собою об'ємний труд, що влучно презентує наслідки багаторічного дослідження творчості Я. Яциневича. Наукові здобутки дисертації Д. Чамахуд набувають високої оцінки не тільки внаслідок свого комплексного характеру: її дослідження декларує певну гуманістичну ідею поновлення історичної правди, відродження несправедливо забутої спадщини музичної культури України, загалом - «реабілітації» потужної персони вітчизняної історії, що зазнала утисків та несправедливих переслідувань радянської влади.

Суттєвих зауважень у рецензента немає, дослідження заявленої наукової проблематики здійснено достатньо вичерпно, науково коректно. Зазначимо лише незначний недолік. На сторінках 8, 76 (виноска 1) дисертації Вами зазначається: «правомірно стверджувати, що музична творчість Яциневича становить унікальну альтернативну версію українського модернізму, поширену в Україні лише до 1930-х років», при цьому Ви спираєтесь на дослідження Олексія Шмурака, підсумки якого оприлюднені ним у лекції «Історія українського композиторського мислення¹». Не відкидаючи справедливості цього категоричного твердження, зазначимо, що видається більш науково-коректним посилатися на спеціалізовану статтю дослідниці теорії модернізму Олени Корчової «Український музичний модернізм: передумови концептуалізації»², тим більш, що вона присутня у Вашому списку літератури. Також присутні поодинокі редакторські недоліки, що стосуються стилістики окремих фрагментів тексту дисертації, особливо помітними вони стають у лаконічних висновках до розділів (стор. 112, 113). Але зазначене не носить системного характеру.

¹ Шмурак О. (2023, 23 квітня). Історія українського композиторського мислення. Частина III. Історія українського композиторського мислення. Частина III. XX століття]. LB.ua. Отримано з https://lb.ua/culture/2023/04/23/552709_istoriya_ukrainskogo.html

² Корчова Олена. (2023, листопад). Український музичний модернізм: передумови концептуалізації. *Мистецтвознавство України*. № 23 (Лис 2023), с. 170–179. DOI:<https://doi.org/10.31500/2309-8155.23.2023.294860>.

Складність і новизна задач, які постають перед Дариною Володимирівною Чамахуд, масштабність проблематики та широта горизонту опрацьованого у її дисертації матеріалу, висувають потребу у проясненні деяких положень:

1. Важливою складовою доробку Якова Яциневича є твори світського характеру: солоспіви та вокальні ансамблі, їх налічується 17. На сторінках роботи Ви вказуєте, що «майже всі камерно-вокальні піснеспіви Я. Яциневич написав в Одесі (1925-1929), окрім двох, створених у Києві (1919) і у Запоріжжі (1935 рік)» - цитата (дисертація, стор. 72, том I). Чим, на Ваш погляд, обумовлено звернення Я. Яциневича до жанру камерно-вокальної лірики саме в одеський період: деякою емансипацією власної музичної стилістики від сакральної музичної сфери; новими яскравими враженнями від музичного життя Одеси, частково – Запоріжжя; необхідністю брати участь у конкурсах композиторів, адже частка творів були премійовані?

2. На сторінці 118 висувається припущення, що окремі твори богослужбових циклів, які мають яскравий концертний стиль, як-от у «Вінчанні», видається можливим виконати поза межами церкви. Чи відомі Вам приклади виконання окремих номерів з «Вінчання» Я. Яциневича у концертах хорових колективів України і яких саме? Чи розповсюджене це явище щодо музики інших композиторів і які номери, приміром, можна обрати з чину «Вінчання» Кирила Стеценка (відомо, що повний цикл записаний на Четвертому диску духовних творів К. Стеценка у виконанні камерного хору «Київ»)?

3. Чи проводили Ви порівняльний аналіз окремих принципів інтерпретації поетичних текстів камерно-вокальної спадщини Я. Яциневича та солоспіви його сучасників, адже тексти Г. Чупринки, О. Олеся, І Франка, Л. Українки також приваблювали композиторів післялисенківського десятиріччя?

Відтак, дисертація *Чамахуд Дарини Володимирівни «Хорова та камерно-вокальна музика Якова Яциневича в контексті життєтворчості митця: джерелознавчий та стильовий аспекти»* є своєчасним, цілісним, концептуально завершеним, самостійним, інноваційним, теоретично обґрунтованим і практично корисним дослідженням.

Рецензована дисертація повністю відповідає вимогам МОН України щодо кваліфікаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її авторка *Чамахуд Дарина Володимирівна* заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальності 025 – Музичне мистецтво галузі знань 02 – Культура і мистецтво.

Василенко Ольга Валентинівна,

кандидат мистецтвознавства, доцентка,
завідувачка кафедри історії музики
факультету виконавського мистецтва та музикознавства
Київської муніципальної академії музики імені Р. М. Глієра